

Vloga svetovalnega delavca v procesu opismenjevanja učencev

PETRA KOŠNIK, Osnovna šola Antona Globočnika Postojna
pkosnik.ped@gmail.com

● **Izvleček:** V prispevku sta predstavljena vloga in pomen svetovalnega delavca na šoli v procesu opismenjevanja učencev tako pri neposrednem delu z učenci kot pri svetovanju učiteljem in staršem. Prav tako spoznamo izjemno pomembno vlogo staršev pri branju pred vstopom otroka v šolo, pri otrokovem učenju branja, kot tudi v naslednjih letih, ko se pojavijo tako imenovana nevarna obdobja za upad otrokovega zanimanja za branje. Predstavljeno je delo dveh timov na šoli: bralnih minutk in bralnih učnih strategij. Navajamo številne pozitivne posledice, ki jih ima skupno branje staršev z otroki, merila za izbor ustreznega gradiva in vrste gradiva. Spoznamo alternativne pristope k urjenju branja v primerih, ko otroku motivacija upade in se znajdetta v stiski tako otrok kot starš.

Ključne besede: spodbudno bralno okolje, svetovanje, podpora in pomoč, merila za izbor gradiva, alternativni pristopi k branju, bralne minutke.

Counsellor's Role in Pupils' Literacy Acquisition Process

● **Abstract:** This paper presents a school counsellor's role and importance in the process of pupils' literacy acquisition, regarding both direct work with pupils and counselling teachers and parents. Moreover, it shows the extremely important role of parents in reading before a child starts attending school, in the child's learning to read, and in later years, during the so-called dangerous periods when

a child's interest in reading may diminish. It presents the work of two units in school: reading minutes and reading strategies. It mentions the many positive effects of parents reading with their children, the criteria for the selection of appropriate material, and the types of material. It discusses alternative approaches to reading practice in cases when a child's motivation diminishes and the child and parent find themselves in distress.

Keywords: stimulating reading environment, counselling, support and help, criteria for selection of material, alternative approaches to reading, reading minutes.

Uvod

»Branje je ena izmed miselnih aktivnosti, ki je pomemben del vsakdanjika slehernega posameznika« (Kesič Dimić 2010, str. 44). »Branje je sanjarjenje. Je vstopanje v svet domišljije, ki si ga delita bralec in pisec. Pomeni prehajanje od besed do zgodbe in odstiranje prikritega pomena. Umetnost branja osmišlja svet in raztaplja človekove meje sveta.« (Kropp 2000, str. 27) Otrokov govor, besedišče in njegovo predstavljanje bo z branjem postalo bolj omikano. Učenje branja je neke vrste maraton, proces, ki je zahteven ter obsežen in terja reden trening. Zato ni presenečenje, da v tem procesu otrok potrebuje svoje starše oziroma njihovo pomoč (Kropp 2000).

Prepričana sem, da bi v vsaki otroški sobici našli otroške knjige, kot so kartonke in pravljice, ki jih je otrok kot malček listal, opazoval in poslušal njihovo vsebino. S svetlečimi očki je knjige opazoval z vseh strani. Dveletnik sedi staršem v naročju in s prstom kaže na ilustracije v slikanici, ki jih znova in znova pregleduje, izgovarja imena živali in vam pripoveduje, kaj se bo zgodilo na naslednji strani. Nekatere prve knjige so zato tudi zelo obrabljene in poškodovane. Vendar nas bo ravno to spominjalo, da gre za otrokovo najljubšo knjigo. Knjiga je ena izmed prvih izredno didaktičnih igrač. Neverjetno kolikokrat otroci lahko poslušajo eno in isto zgodbo ter se navdušujejo nad skrivnostmi pod zavihki. Knjiga otroku pušča njegovo domišljijo, ga prepušča njegovim občutkom in ustvarjalnosti. Ne daje mu navodil za sestavljanje in ne določa, kdaj je konec igre. Naše ključno vprašanje ob tem je, kako ohraniti otrokove svetleče očke, ko zagleda knjigo, tudi ko vstopi v šolo in se mora večine branja naučiti, ter kako pri tem lahko pomaga svetovalni delavec. Dejstvo je, da otrok tega ne zmore sam. Da bi postal pravi bralec, potrebuje največje vzornike v svojem življenju - starše.

Vse se začne že mnogo prej ... Starš je vzornik svojemu otroku in svetovalni delavec mu je lahko v oporo

Starši so svojemu otroku velik vzor. Tako je tudi pri vzgajanju bralca. »Čeprav je poučevanje branja vse od

osemnajstega stoletja v veliki meri prepuščeno šolam, je razvoj bralca v resnici odvisen od tega, kar se dogaja doma.« (Kropp 2000, str. 33) Med otroki seveda obstajajo velike razlike v sposobnostih, ki jih potrebujejo za učenje branja in pisanja, vendar za vse velja, da se pismenost začne porajati v domačem okolju, v katerem otrok dobiva izkušnje s pisano besedo, ko opazuje svoje starše, ki vsak dan berejo. To ne pomeni, da ždijo ob knjigi in zatopljeni berejo, temveč berejo nakupovalne listke, recepte, pišejo in/ali berejo voščilnice, razglednice, časopis, berejo pravljice in druga besedila (Pečjak, Potočnik 2011). Naloga svetovalnega delavca v šoli je torej ozaveščanje staršev o spodbudnem domačem bralnem okolju že ob začetku šolanja. Še pred vpisom v prvi razred spregovorim s starši o tej temi na prvem srečanju.

Ni dovolj,
da so starši
prepričani v to, da je
branje dobro in koristno
ter da ga je treba trenirati.
Starši naj berejo tudi
knjige zase in so tako
otrokom pozitiven
vzor.

Ni dovolj, da so starši prepričani v to, da je branje dobro in koristno ter da ga je treba trenirati. Starši naj berejo tudi knjige zase in so tako otrokom pozitiven vzor (Kesič Dimić 2010). Vloga staršev v procesu vzgajanja bralca je zelo pomembna, pa tudi raznolika. Otroku sprva berejo, ko je še majhen. Ob tem se z njim pogovarjajo o vsebini, novih besedah in slikah. Ko je starejši, se z njim pogovarjajo o branju, ga poslušajo, ko berejo, in zagotavljajo mirne trenutke, namenjene branju (Kropp 2000). »Dostopnost knjižnega gradiva (npr. otroška literarna dela, enciklopedije, priročniki, učbeniki), spodbujanje otrokovega govora med različnimi dejavnostmi (npr. med skupnim branjem) ter dostopnost spodbudnih dejavnosti in materialov zunaj družinskega okolja (npr. knjižnice) imajo pozitiven učinek na razvoj otrokovega govora in zgodnje pismenosti.« (Marjanovič Umek, Fekonja Peklaj, Pečjak 2012, str. 15) Dva izmed temeljev začetne pismenosti sta spodbujanje govornega razvoja in razvijanje interesa za branje (Pečjak, Potočnik 2011). Otroku naj starši omogočijo, da se sreča z različnimi vrstami knjig od penastih, kartonastih, iz blaga ali zvočnih (Kesič Dimić 2010). Otroka v družinskem okolju lahko vključimo v neformalne in formalne knjižne dejavnosti. Pri prvih je pomembna vsebina zgodbe, pri drugih pa smo pozorni bolj na same značilnosti besedila, kot na primer črke, njihovo velikost, smer branja in podobno (Marjanovič Umek 2011). Če postane branje navada ali ritual, potem to postane de-

javnost, ki jo starš in otrok z veseljem čakata (Kropp 2000). Tako je v začetku skupno glasno branje z otrokom ritual, ki prinaša mnoge prednosti. Pozitivno vpliva na razvoj otrokovega jezika in pismenosti, kasneje v procesu pa na boljše razumevanje prebranega. Vse to pa vpliva na dober šolski uspeh (Kesič Dimić 2010).

Ob koncu prvega ocenjevalnega obdobja za starše prvošolcev pripravim predavanje na temo opogumljanja otroka v procesu opismenjevanja. Roditeljski sestanek sovпада s koncem obravnave velikih tiskanih črk in z začetkom urjenja branja. Starši se na svetovalnega delavca lahko obrnejo po nasvet, kadar so v stiski, ko otrok izgublja motivacijo za branje. Starše poučim o tem, da skupno glasno branje poglobi medsebojne vezi in odnos z otrokom, zagotavlja fizično in čustveno bližino. Starš je model bralca, saj otrok posluša njegovo intonacijo, ritem in doživetost, ter kaže pozitiven odnos do branja. Ko starši berejo skupaj z otrokom, mu omogočijo razumevanje pojmov, kot so platnice, kazalo, naslov, beseda in črka. Otroci spoznavajo smer branja, bogatijo besedni zaklad in splošno poučenost. Poslušanje zgodb otrokom pomaga tudi pri razvijanju empatije in razumevanju neke okoliščine z različnih vidikov.

Vživijo se v glavnega junaka, kako ga je strah, sram ali kako je jezen. Od zgodb se lahko otroci naučijo različnih življenjskih lekcij, na primer kako prositi oduščanja ali kako deliti skupne igrače (Kesič Dimić 2010). »Knjige širijo jezik in izkušnje na različne načine. Živali s človeško podobo v slikanicah niso brez razloga: velikokrat je lažje npr. prepoznati svoje strahove v tistih, ki pestijo prestrašeno želvo, kakor da bi jih priznali na glas.« (Kropp 2000, str. 68)

Zelo pogosto se v šolah srečujemo z motnjo pozornosti in koncentracije pri otrocih. Ugotavljamo, da so otroci nemirni in neučakani. Že zelo zgodaj lahko starši otroku glasno berejo in tako vadijo koncentracijo in pozornost, saj morajo biti otroci zbrani in umirjeni, če želijo slediti zgodbi. Ko starši berejo z otrokom, interpretirajo različna čustva ob knjigi. Šepetajo, ko je to potrebno, se razburijo, ko zgodba to veleva, in oponašajo različne glasove nastopajočih junakov. Tako otrok jasno loči, kdo govori.

Branje zgodb otroku omogoča tudi spoznavanje oseb, ki niso del njihovega ožjega okolja, oziroma zavedanje, da obstajajo tudi ljudje, ki so drugačne vere, barve polti, drugačnega socialnega statusa in ljudje s posebnimi potrebami (Kesič Dimić 2010). Ko se med branjem in po njem pogovarjamo z otrokom, razvija sposobnosti za pripovedovanje, poustvarjanje, izmišljanje in nadaljevanje zgodbe. Kakšne bodo pripovedovalne sposobnosti otroka, je v obdobju malčka zelo odvisno od govornih interakcij s starši. Otrok se zaveda zgradbe jezika in njegovih značilnosti, ki prevladujejo v zgodbi, in se seznanja s strukturo ter pravili, ki določajo zgodbo. Otroci, ki jim starši berejo otroško literaturo, bolj pogosto pri-

povedujejo lastne izmišljene zgodbe, saj imajo izkušnje z zgodbami, njihovem poteku, zapletih in razpletih. Hkrati se z branjem literarnih besedil otrok uči tudi pomena metafor in njihove rabe (Marjanovič Umek, Fekonja Peklaj, Pečjak 2012). Dobro razvita bralna zmožnost ne omogoča le prostega dostopa do znanja, ampak prispeva k spoznavnem razvoju posameznika ter kakovostnejše življenje. Zavedajmo se, da je pomemben tudi izredno hiter razvoj drugih, zlasti elektronskih sporazumevalnih možnosti, ki nižajo zanimanje za tiskano besedo, čeprav bi morali prav za branje elektronskih virov razviti veliko kritičnosti. Prav v današnjem svetu poplave besedilne ponudbe je bralna zmožnost za smiselno preživetje potrebna vsakomur (Grosman 2006).

Pravilo desetih minut

Učiteljice učence spodbujajo k treningu branja na različne načine: z bralnimi hišicami, polžki, čebelnjaki, ribicami, plišastimi igračkami, ki potujejo od otroka do otroka, in tako naprej. Vsak dan doma berejo in barvajo, starši pa se podpisujejo. Vsem pa je skupno pravilo desetih minut. Da postane branje dobra navada, je treba biti vztrajen, dosleden in reden. Zlato pravilo pri vzgoji dobrega bralca je vsak dan po malo. Torej, če otrok vsak dan bere deset minut, skoraj ne moremo zgrešiti. Pogosto je to staršem v breme, težko to rutino umestijo v natrpani urnik. Svetovalni delavec lahko motivira tudi starše, kako trening branja vnesti v vsakdan. Zmotno je mnenje: danes bomo malce spustili in jutri nadoknadili. Pomembna pa je seveda prisotnost staršev, ne pa pošiljanje otroka v sobo za deset minut. Pravilo desetih minut velja tudi kasneje, ko otrok postaja samostojnejši bralec. Staršem je dobro predstaviti tudi kasnejšo vlogo pri branju, o čemer govorim v nadaljevanju. Vedeti moramo, da je otrokovo branje vsak dan boljše, a so tudi besedila zanj vsak dan zahtevnejša. Pomembna je doslednost staršev pri vaji. Svetujemo, naj otrok med branjem sledi besedilu s prstom. Tako je na besedilo bolj pozoren. Od otroka torej pričakujemo, da bo vsak dan glasno bral. Zato lahko z gotovostjo trdimo, da tudi otrok od staršev pričakuje aktivno podporo. To pomeni, da pri branju otrok potrebuje nadzor, da dobi takojšna povratna informacije o svojem branju.

Naloga svetovalnega delavca je tudi opozoriti starše na nekatere napake, ki jih počnemo odrasli, ko beremo z otrokom.

Pri branju se odrasli zmotimo, kaj šele otroci. Lahko se dogovorimo za različne oblike opominjanja na napa-

Dobro razvita bralna zmožnost ne omogoča le prostega dostopa do znanja, ampak prispeva k spoznavnem razvoju posameznika ter kakovostnejše življenje.

ke: da potrkamo po mizi, podčrtamo besedo, lahko sledimo s svojim pisalom in se ustavimo ob napaki.

Neprimerno pa je, da otroka grobo opozarjamo z besedami, opazkami ali svojo mimiko (Kesič Dimić 2010). »Wray in J. Medwell menita, da odrasli s poenostavljanjem bogatega jezika zgodbe ne spodbujajo otrokovega govora, saj tako prekinejo ritem zgodbe, otrok pa usvoji le malo novih besed.« (Marjanovič Umek, Fekonja Peklaj, Pečjak 2012, str. 22) Ni treba, da starši uporabljajo pomanjševalnice, da bi otroku približali vsebino. Svetujemo, naj opisujejo tudi tiste slike, za katere mislijo, da jih otrok še ne razume. Povsem nepotrebno je zamenjevanje enega poimenovanja z lažjo sopomenko (na primer gorila - opica), ker odrasli radi predpostavljamo, da so nekatere besede za našega otroka še pretežke (Kesič Dimić 2010).

Neposredno delo svetovalnega delavca z učenci in sodelovanje z učitelji v prvem triletju

Opismenjevanje posameznika poteka vse življenje, najbolj intenzivno pa je v prvem triletju osnovne šole. Takrat se postavijo temelji oziroma predopismenjevalne zmožnosti, ki so nujne za nadaljnji razvoj bralca. Zato je opismenjevanje eden glavnih ciljev šolanja v prvem triletju osnovne šole (Pečjak, Magajna, Podlessek 2012). V tem obdobju je zato poleg učiteljeve vloge zelo pomemben tudi svetovalni delavec bodisi s svojim neposrednim delom z učenci, kot svetovalnik učitelju ali kot opora staršem z nasveti in napotki.

V letošnjem šolskem letu že tretje leto zapored koordiniram skupino bralnih minutk, ki jo sestavlja deset učiteljic in drugih strokovnih delavk na šoli. Do ideje sem prišla pred tremi leti iz spoznanja, da marsikateri učenec v zadnjem triletju osnovne šole ne razume prebranega. Kot svetovalni delavki se mi je takrat zdelo nujno ponuditi podporo in nekako pokazati smer tako učencem kot tudi njihovim staršem. Bralne minutke izvajamo s šibkejšimi bralci v majhnih učnih skupinah, v katerih so do največ štirje učenci. Preden določimo skupine, jih vključim v ocenjevalno shemo bralnih zmožnosti dr. Sonje Pečjak. Posamezne sheme ovrednotim, se posvetujem z učiteljicami in nato oblikujemo skupine glede na specifične, povezane s stopnjo razvosti fonološkega zavedanja, sposobnostjo predvidevanja in kakovostjo glasnega branja. Delo poteka z učenci v 1., 2. in 3. razredih enkrat tedensko v času predure. V prvih razredih začnemo ob koncu prvega ocenjevalnega obdobja, ko se začne trening branja, v 2. in 3. razredu pa ure potekajo od oktobra do maja. Ure so namenjene urjenju bralne tehnike in nato končnemu cilju, to je bralnemu razumevanju. Za vsak razred smo tim-

Odrasli s poenostavljanjem bogatega jezika zgodbe ne spodbujajo otrokovega govora, saj tako prekinejo ritem zgodbe, otrok pa usvoji le malo novih besed.

sko pripravile in zbrale besedila, jih uredile, po potrebi pretipkale ali slikovno oblikovale. Vsako besedilo ima tudi nalogo, ki od učenca zahteva urjenje pozornosti na navodila (podčrtaj, obkroži, prečrtaj, uokviraj), neposredno delo z besedilom in naloge za razumevanje prebranega. Tako je pripravljeno dovolj gradiva skupaj, izmed katerega si vsaka članica tima za svojo skupino prikrbi dovolj kopij. Vsaka učiteljica, ki je prostovoljno del šolskega tima, vključno z mano, izvede letno petindvajset šolskih ur. Ob koncu so učenci ponovno vključeni v ocenjevalno shemo bralnih zmožnosti dr. Sonje Pečjak. Tako lahko natančno spremljam otrokov napredek.

Ob zaznavi, da otrok ne napreduje, svetujem staršem nadaljnjo obravnavo. Bralne minutke mi kot svetovalni delavki omogočajo neposredno delo z učenci, izvajanje kontinuuma učne pomoči ter odkrivanje morebitnih bralno-napisovalnih motenj. Ob koncu šolskega leta in bralnih minutk organiziramo skupno druženje s starši in otroki z lovom na zaklad. Vsaka naloga je seveda zopet povezana z branjem. Tokrat sodelujejo z otroki njihovi starši. Na koncu jih čaka sladko presenečenje. Na koncu šolskega leta starši izpolnijo evalvacijski vprašalnik, ki nam je zaradi pozitivnih povratnih informacij v veliko spodbudo za nadaljnje delo. Otroke in učiteljice bralnih minutk družijo veselje do branja, odkrivanja novih besed in besednih iger ter tudi skupni logotip, ki je velika rdeča knjiga. Otroci čutijo neverjetno pripadnost, so ponosni in prepoznavni. Naše bralne minutke so daleč od klasičnega dopolnilnega pouka. Kot svetovalna delavka se tako aktivno vključujem v opismenjevanje otrok, jih natančno spremljam in zelo dobro spoznam. Prav tako pa mi omogočajo nenehen strokovni stik z učiteljicami, ki se name obračajo bodisi z idejami ali z vprašanji. V timu se dobimo nekajkrat na leto, pri čemer sproti evalviramo delo.

Poleg bralnih minutk vsem učencem v tretjih razredih vsak teden pripravim po eno bralno vajo, s katero tako dobri kot šibkejši bralci urijo neposredno delo z besedilom, urijo pozornost na navodila ter vadijo bralno razumevanje. Gre za kratke desetminutne vaje, ki jih pregledam in ob koncu tedna vrnem otrokom s kakovostno povratno informacijo vsakemu posebej: kaj je rešil pravilno, kaj narobe in kaj mora še popraviti za doseg cilja. Po desetih vajah delo diferenciram tako, da se z učiteljicami posvetujem, kateri izmed učencev bodo reševali vaje na višjem nivoju. Po desetih vajah pripravim še deset vaj na dveh različnih nivojih. Ob koncu 3. razreda izvedem s tretješolci bralni test dr. Sonje Pečjak s pisno povratno informacijo za starše ob prehodu otroka v drugo triletje. Povratna informacija vsebuje oceno hitrosti in stopnje razumevanja prebranega.

Učitelju je svetovalni delavec lahko zelo dobra strokovna podpora. Svetujem, kako uriti tehnike branja, kako

približati knjigo otroku in kako ga oceniti, ali pa tesno sodelujem v postopkih usmerjanja otroka za pridobitev odločbe. S svojim pozitivnim zgledom in odnosom do branja svetovalni delavec pomembno vpliva na otroka in tudi na učitelje, ki ga poučujejo.

Neposredno delo svetovalnega delavca z učenci in sodelovanje z učitelji v drugem triletju

Dve najbolj nevarni obdobji za upad zanimanja za branje nastopita okoli devetega in štirinajstega leta (Kropp 2000). »Otroci od sedmega do devetega leta prehajajo od popolne podpore odraslih k neodvisnemu branju. Samostojno začenjajo prebirati lažja besedila in so bolj samozavestni ob branju težjih knjig.« (Kesič Dimić 2010, str. 17) Približno v devetem letu začne izgubljati zanimanje za branje od 25 do 30 odstotkov vseh otrok. Pogosto starši pomislijo, da je takrat učenje branja končano, in prenehajo dnevno rutino s svojim devetletnikom (Kropp 2000). To pa je daleč od resnice. Naloga svetovalnega delavca je učencem pokazati, da trening branja še ni končan, da jih spremlja še naprej in pozna vsak njihov korak napredka v branju. V četrtilih in petih razredih koordiniram strokovni tim, ki smo ga poimenovali Bus - bralne učne strategije. V timu je šest učiteljic, ki poučujejo v četrtilih in petih razredih. Kot svetovalna delavka vstopam v razred s pripravljenimi vajami, ki urijo bralne strategije - od strategij za aktiviranje predznanja, določanje bistva, povzemanje iz besedila (Pečjak 2015). Bralne strategije, kot so pojmovne mreže, paukova metoda, metoda VŽN ali miselni vzorci, so učencem lahko v veliko pomoč pri nadaljnjem učenju katere koli učne snovi. Učence lahko naučim teh strategij učenja ob stalnem delu z njimi ter sodelovanju z učitelji. Ozaveščam jih, da branje ni le del učnega načrta pri slovenščini, temveč vseživljenjska veščina. Pomembno v tem obdobju je tudi svetovanje staršem o pomembnosti njihove vloge pri branju. Smiselna so predavanja za starše na temo vloge staršev v »nevarnih časih«, ko zanimanje za branje močno upade. Pomembno je starše ozaveščati, naj še naprej z otrokom berejo vsak dan, saj potrebuje njihovo zanimanje, njihov čas.

Otroci morajo v tej starosti poglobljati znanje, in umešnost je ohraniti zanimanje za knjige in veselje do branja. Padec v branju se pogosteje pripeti dečkom, čeprav tudi deklice niso izvzete. Otrok posveča branju vedno manj časa, koncentracija mu popusti in širjenje besedišča obstane. Otroci, ki pri devetih letih nehajo intenzivno brati, slabše razvijejo svoje sposobnosti kakor njihovi vrstniki. Pri trinajstih berejo kakor enajstletniki. To lahko preprečijo starši, ki se zavzemajo za branje svojih otrok. Edina rešitev je nadaljevati z osnovami in se

držati treh pravil: glasno beremo s svojim otrokom, na mesec kupimo najmanj eno knjigo in upoštevamo pravila za gledanje televizije in podobnega (Kropp 2000).

Merila in vrste primerne gradiva za bralce začetnike

Če smo svetovalni delavci aktivni na področju opismenjevanja otrok v prvem triletju in se intenzivno ukvarjamo s tem izredno pomembnim ciljem osnovnošolskega izobraževanja, pridemo v stik z najrazličnejšo literaturo. Postanemo popolnoma kompetentni svetovalci na področju izbire primerne gradiva za otroke. Na trgu imamo neskončno izbiro besedil, ki pa niso vsa primerna za bralce začetnike. Starši se včasih z učiteljevimi napotki ne znajdejo najbolje. Prejmejo navodilo, da mora otrok brati vsak dan po deset minut, ne vedo pa, kaj naj bere. Skrbno je treba izbrati gradivo, ob katerem bralec začetnik uri branje. Zato staršem svetujem, naj pri izbiri upoštevajo naslednja merila za izbor gradiva: velike tiskane črke, veliko slikovnega gradiva, kratka besedila, velikost črk in večji razmik med vrsticami. Za začetnega bralca povem, da je najbolj primerna slikanica, v kateri so izpolnjena navedena merila. Vsaka slikanica pa tudi ni dobra slikanica. Pomembno je, da prevladujejo ilustracije in zelo malo besedila. To pomeni, da sta na eni strani največ dve kratki povedi, zapisani z velikimi črkami (velikost graha). Paziti moramo na obliko črk, da niso okrašene in zavite kot v nekaterih slikanicah. Presledek med vrsticami pa je priporočljiv tak, kot je velikost črk (Kesič Dimić 2010).

»Besedilo mora biti predvidljivo skozi rimo, rimo ali logiko, da bi otroku olajšalo samostojno 'branje'. Ključ do vseh knjig za bralce začetnike je predvidljivost besedila. Zgodba mora vključevati tudi katero od pomembnih tem, npr. prizadevanje, rast, ljubezen, izgubo.« (Kropp 2000, str. 64-65) Če želimo, da bo otrok rad posegal po knjigah, moramo paziti, da izberemo tako, ki bo ustrezala tudi razvojnim značilnostim otroka. Pri izboru knjige lahko uporabimo petprstni test: v izbrani knjigi otrok odpre poljubno stran in jo glasno prebere. Vsakič, ko pride do besede, ki je ne pozna, iztegne en prst. Če ima iztegnjenih pet prstov, je ta knjiga zanj še pretežka. Če ob koncu strani nima iztegnjenega še nobenega prsta, je verjetno ta knjiga prelahka zanj. Pomeni, da je razvojni stopnji primerna tista knjiga, pri kateri ima otrok ob koncu strani iztegnjena dva do tri prste, kar pomeni število neznanih besed (Kesič Dimić 2010). Kot že povedano, je za bralca začetnika najprimernejša slikanica, ki ustreza že omenjenim merilom. Prav tako pa so za otroke privlačni slikopisi, zanimive uganke, rime, pesmi, stripi, smešne kratke zgodbe in poučne >

Pomembno je starše ozaveščati, naj še naprej z otrokom berejo vsak dan, saj potrebuje njihovo zanimanje, njihov čas.

knjige o temi, ki jih posebej zanima. Za našeto gradivo še vedno veljajo prej omenjena merila glede pisave, velikosti, razmika in ilustracij. Primerne so tudi različne revije, kot Ciciban, Zmajček, Cicido in druge. Glede izbora gradiv je smiselno, da svetovalni delavec v sodelovanju z učitelji pripravi zgibanke za starše, ki jim jih razdeli na enem izmed roditeljskih sestankov.

Začetniško branje naj ne bo delo, ampak zabava

Otrok ima veliko časa, da se nauči razpoznavati besede, sploh pa je to šele prva stopnja celotnega procesa. Za to, da bi se naučil, kako brati, ne obstaja čaroben urnik. Do tega ne pripeljejo točno določene vaje ali spretnosti. Mlajši učenci so večinoma motivirani za učenje branja, vendar moramo biti kljub temu tudi svetovalni delavci pozorni na njihovo motivacijo, ki pogosto niha ali pa močno upade; ko ugotovijo, da jim ne gre, da ne zmorejo, čutijo velik napor, celo odpor. Svetovalni delavci lahko pomagamo tako, da svetujemo, kako motivirati otroka za branje. V nadaljevanju navajam nekaj zanimivih zamisli za trening branja, ki vključujejo tako otroka kot starša, in to tako, da otrok niti ne ve, da vadi branje. Nekatero izmed njih redno uporabljam tudi pri individualnem ali skupinskem delu z učenci in si jih lahko poljubno zamislimo sami.

- Z otrokom si delimo branje (daljše dele mi, krajše on).
- Otrok išče besede ali imena na določen glas, v besedilu išče vse besede na določeno črko ali pa je njegova naloga v besedilu poiskati določeno črko. Črko lahko izžrebamo.
- Otrok si izdelava kazalko, nanjo zapiše ime in jo stalno uporablja pri branju. Vsakič, ko se sam spomni na branje, na kazalko nalepi privlačno nalepko.
- Da se zave, da je branje okoli nas in ne samo stvar šole, otroka lahko spodbujamo, da prebere smerokaze na poti, prebira telefonski imenik, bere recept, ko pečemo ali kuhamo, bere nakupovalni listek, ko gremo v trgovino.
- Izdelava svojo knjigo ali slikopis, jo opremi tako z besedilom kot slikami (Priloga 1: Slikopis).
- Popravlja napake v besedilu.
- Določi besedni red povedi na razrezanih kartončkih ali ponovno sestavi razrezane povedi. Na listke zapišemo besede, otrok pa tvori povedi z danimi besedami.
- Izdelamo bralno pahljačo (<http://roznatauciteljica.blogspot.si/search/label/bralni>), kartončke z opisi predmetov, bralno jabolko in domine z ugankami (Priloga 2: Bralni pripomočki).
- Odpiramo »kinder« uganke (na listkih zapisane kratke uganke zložimo v »kinder« jajčka).

- Oblikujemo škatlico besednega zaklada (na kartončke ob branju zapisujemo otroku nove besede in jih naslednjič izžrebamo iz škatlice ter uporabimo v povedih).

Spodaj našete metode urjenja branja pa sem spoznala ob raziskovanju področja opismenjevanja otrok in se mi zdijo zelo uporabne in preproste za uporabo.

- »Ti, midva, jaz - tristopenjska metoda branja za bralce, ki imajo pri branju več težav: krajši del besedila najprej prebere odrasli, zatem isti del prebereta skupaj, nazadnje pa še otrok sam (Kesič Dimić 2010, str 32).
- Igramo se bralne igre: nariši besedo, kitajščina, opremljanje sobe, naredi, kar piše, poišči sliko ime (Kesič Dimić 2010, str. 48-49).
- Igramo se igro vroča hrenovka; mi beremo, otrok pa je pozoren na naše napake, ki jih naredimo nalašč. Tako je stalno pozoren in z nami bere (Kropp 2000).
- Otrok se igra z magnetnimi črkami, tvori zgodbo na hladilnik ali na pano iz plute (Kropp 2000, str. 68). Magnetne črke lahko uporabimo tudi na tabli v šoli.
- Igramo se igre, ki zahtevajo branje: monopoli, activity, spomin, brain box.
- Otrok si ogleda sliko in ob njej tvori nekaj povedi, zgodbo ali opisuje predmet (Preac, G. (2004). Abeceda živžav. Radovljica: Didakta).

Sklep

Svetovalni delavec je v procesu opismenjevanja otroka svetovalni delavec otroku, učitelju in staršu. Z otrokom neposredno dela, je pozitiven zgled, uri branje z alternativnimi metodami, dviguje motivacijo in spremlja otrokov napredek. Učitelju stoji ob strani ob zaznavi posebnih potreb pri otroku, mu svetuje o metodah in izbiri gradiv. Svetovalni delavec ob pomoči strokovnih priročnikov pripravi številne vaje za urjenje branja in dela z besedili. Prav tako dela z vsem razredom in uči učence bralnih učnih strategij. Staršem svetuje, kako doma zagotoviti spodbudno bralno okolje.

Če so starši prisotni pri branju, otrok ve, da je branje pomembno. Tako lahko pohvalijo njegov trud in zadostijo potrebo po potrditvi. Če se otroku »zatakne« ali ne razume pomena, mu pomagajo. Devetletnik je večinoma popolnoma sposoben brati sam v svoji sobi. Toda če branje izgubi socialno noto in postane izolirano početje, daje veliko manj veselja (Kropp 2000). Razvija zavedanje pri starših, da brez njihove podpore otrok verjetno ne bo razvil naklonjenega odnosa do branja. Pri devetih letih lahko zelo nazaduje pri branju, kar se zgodi tretjini otrok. Pri dvanajstih ali trinajstih lah-

Bralne izkušnje so pomembna popotnica v življenju otrok; branje jim lahko pomeni zatočišče, v katerem se v tem hitrem svetu lahko umirijo in prepustijo domišljiji.

ko popolnoma izgubi veselje do branja. »Učenje branja, žal, ni lahka naloga. Ni podobno učenju hoje, saj poseben nagib do branja ni zapisan v naših genih. Če naš otrok nima smisla za določen šport ali glasbo, vemo, da mu življenje ponuja številne druge načine za sprostitve energije in ustvarjalnosti. Če pa se ne nauči brati, stopa v moderno življenje kakor pohabljenec.« (Kropp 2000, str. 2) Vsak starš si želi, da bi bil njegov otrok uspešen in zadovoljen. Prav tako pri branju. Ko starši iščejo »recept« za ta uspeh, je naloga svetovalnega delavca in učitelja ozaveščati starše, da starost, ko otrok postane spreten bralec, ni določena.

Ko usvoji osnove branja, tiho prebere približno dvesto besed na minuto, ko se njegovo besedišče približuje obsegu besedišča odraslega in ko resnično uživa pri branju, takrat vemo, da je postal spreten bralec (Kropp 2000). Naš glavni cilj, tako učiteljev in drugih strokovnih delavcev, ki se ukvarjamo z opismenjevanjem otrok, pa je, da branje za otroke ne postane neprijetna šolska obveznost, ki na njihovo srečo preneha z odhodom iz šole, temveč, da so jim bralne izkušnje pomembna popotnica v življenju, da jim branje lahko pomeni zatočišče, v katerem se v tem hitrem svetu lahko umirijo in pustijo domišljiji. <

Viri in literatura

1. Furedi, F. (2017). Moč branja. Ljubljana: UMco.
2. Grosman, M. (2006). Razsežnosti branja, Za boljšo bralno pismenost. Ljubljana: Karantanija.
3. Kesič Dimić, K. (2010). Priporočnik o branju. Ljubljana: Alba 2000.
4. Kropp, P. (2000). Vzgojanje bralca, Naj vaš otrok postane bralec za vse življenje. Trzič: Učila.
5. Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U., Pečjak, S. (2012). Govor in branje otrok: ocenjevanje in spodbujanje. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
6. Marjanovič Umek, L. (2011). Vloga jezika in socialnih kontekstov za razvoj predbralnih in prednapisovalnih zmožnosti. Konferenca Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 15-26.
7. Pečjak, S. (2015). Bralne strategije. Ljubljana: Rokus Klett.
8. Pečjak, S., Magajna L., Podlessek A. (2012). Ocenjevalna shema bralnih zmožnosti učencev 1.-3. razreda. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
9. Pečjak, S., Potočnik, N. (2011). Razvoj komunikacijskih zmožnosti v vrtcu in začetno opismenjevanje. Konferenca Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 61-80.

Priloga 1: Slikopis

RAFKOVA ŽELJA

Ilustrirala: Julija Kovač

MALI RAFKO JE HOTEL BITI VELIK. TO JE BILA

NJEGOVA NAJVEČJA ŽELJA. ŽIVEL JE V SKUPAJ S STARŠI,

BRATOM IN SESTRO. ONADVA STA LAHKO POČELA SAME ZANIMIVE REČI:

SKRIVANJE V , KOTALIENJE PO IN

LOVLJENJE MED . SE JE ODLOČIL, DA BO

DOKAZAL, DA JE ŽE VELIK. ODPRAVIL SE JE K STAREMU

SREDI . TAM JE RAZMIŠLJAL, KAKO BI POSTAL VELIK.

KO JE PREMIŠLJEVAL, SE JE NA HRASTOVO USEDLA

 VANJA. POGOVARJALA STA SE O TEM, ZAKAJ

ČISTO SAM SEDI PRI ZNOČILO SE JE IN

SE JE VRNILA V   PA SE NI MARAL VRNITI. POSTALO

GA JE STRAH, V OČEH SO SE MU NABRALE . OB MRAKU SE MU JE

PRIDRUŽILA IN MU POVEDALA, DA GA

IŠČEJO PO VSEM GOZDU. NJEGOVA JE ČISTO

PRESTRAŠENA. OBRISAL SI JE IN PROSIL , NAJ MU

POKAŽE POT DOMOV. SPOZNAL JE, DA GA IMAJO ENAKO RADI, TUDI ČE JE

ŠE MAJHEN. IN NJEGOVA SO SE GA

ZELO RAZVESELILI, BRAT IN SESTRA PA STA GA NAUČILA VSEH

VRAGOLIJ.